

Tiedonsaantioikeus – kenellä oikeus läheisen terveystietoihin?

Kuinka lakia luetaan -webinaari

Maija Voutilainen

16.11.2022

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

- Potilastietojen salassapito
- Potilastietojen luovuttaminen
- Omakanta
- Etukäteiskysymykset

Tämän esityksen sisältö

Potilastiedot ovat salassapidettäviä

- Potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salassapidettäviä.
- Potilasasiakirjoilla tarkoitetaan potilaan hoidon järjestämisessä ja toteuttamisessa käytettäviä, laadittuja tai saapuneita asiakirjoja taikka teknisiä tallenteita, jotka sisältävät hänen terveydentilaansa koskevia tai muita henkilökohtaisia tietoja.
- Salassapidettävyys koskee kaikkia potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (potilaslaki) 13 §

Terveydenhuollon ammattihenkilön salassapito- ja vaitiolovelvollisuus

- Terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa sivulliselle luvatta ilmaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän asemansa tai tehtävänsä perusteella on saanut tiedon.
- Salassapitovelvollisuus säilyy ammatinharjoittamisen päättymisen jälkeen.
- Tarkoituksena on turvata luottamuksellisten hoitosuhteiden syntyminen ja olemassaolo sekä yksityisyyden säilyminen.
- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 17 §

Viranomaisen salassapito- ja vaitiolovelvollisuus

- Vaitiolovelvoite koskee viranomaisen palveluksessa olevia ja luottamustehtävää hoitavia, myös tehtävän päättymisen jälkeen.
 - Vaitiolovelvoite koskee myös harjoittelijoita, muita viranomaisessa toimivia, toimeksiantotehtävissä olevia sekä siviilipalveluksessa olevia.
- Sisällöllisesti vaitiolovelvollisuus on laaja. Sen syntymiseen riittää, että tiedot on saatu sellaisissa olosuhteissa, että ne voidaan katsoa luottamuksellisiksi.
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki 23 §)

Yksityisen terveydenhuollon palveluksessa olevan salassapito- ja vaitiolovelvollisuus

- Palvelujen tuottajan palveluksessa olevat sekä muut sen tehtäviä suorittavat tai sen tiloissa työskentelevät eivät saa luvatta ilmaista mitä he asemansa, tehtävänsä tai työnsä vuoksi ovat saaneet tietää toisen terveydentilasta, sairaudesta tai vammaisuudesta taikka häneen kohdistuvista toimenpiteistä tai muista vastaavista seikoista.
- Vaitiolovelvollisuus säilyy palvelussuhteen tai tehtävän päättymisen jälkeen.
- Laki yksityisestä terveydenhuollosta 12 §

Milloin potilastietoja voidaan luovuttaa?

- Potilastietoja voi luovuttaa sivulliselle joko potilaan suostumuksella tai silloin, jos oikeudesta tietojen luovuttamiseen tai saamiseen säädetään lainsäädännössä.
 - Sivullisella tarkoitetaan muita kuin samassa terveydenhuollon toimintayksikössä tai sen toimeksiannosta potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvia henkilöitä.
- Tietojen luovuttaja on vastuussa siitä, että luovuttaminen tapahtuu lainmukaisesti.
- Potilaslaki 13 §

Potilastietojen luovuttaminen suostumuksen perusteella

- Potilaan kirjallinen suostumus
 - Jos potilaalla ei ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, tietoja saa antaa hänen laillisen edustajansa kirjallisella suostumuksella.
 - Suostumuksen tulee olla vapaaehtoinen, yksilöity, tietoinen ja yksiselitteinen tahdonilmaisu.
- Suullisella tai asiayhteydestä ilmenevällä suostumuksella tietoja voidaan luovuttaa toiselle terveydenhuollon organisaatiolle tai ammattihenkilölle, kun tiedot ovat tarpeen potilaan hoidon tai tutkimuksen järjestämiseksi.

Potilastietojen luovuttaminen luovuttamiseen oikeuttavan lain säännöksen perusteella 1/2

- Potilastietoja saa antaa tajuttomuuden tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi hoidettavana olevan potilaan lähiomaiselle tai muulle hänen läheiselleen tieto potilaan henkilöstä ja hänen terveydentilastaan, jollei ole syytä olettaa, että potilas kieltäisi näin menettelemästä.
- Potilaslaki 13 §

Potilastietojen luovuttaminen luovuttamiseen oikeuttavan lain säännöksen perusteella 2/2

- Jos täysi-ikäinen potilas ei pysty päättämään hoidostaan esimerkiksi mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai muun syyn vuoksi, ennen tärkeän hoitopäätöksen tekemistä on kuultava potilaan laillista edustajaa, lähiomaista tai muuta läheistä sen selvittämiseksi, millainen hoito parhaiten vastaisi potilaan tahtoa.
- Hoitoon on tällöin lähtökohtaisesti saatava potilaan laillisen edustajan, lähiomaisen tai muun läheisen suostumus. Jotta tällainen henkilö kykenee arvioimaan suostumuksen antamista, hänellä on oikeus saada kuulemista ja suostumuksen antamista varten tarpeelliset tiedot potilaan terveydentilasta.
- Potilaslaki 6 §

Alaikäistä koskevat potilastiedot

- Jos alaikäinen potilas ei kykene itse päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa.
 - Tällä on silloin oikeus saada selvitys alaikäisen lapsensa terveydentilasta, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehtoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä lapsen hoidosta.
- Jos alaikäinen potilas ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen itsensä kanssa. Alaikäinen potilas voi tällöin kieltää terveydentilaansa ja hoitoonsa koskevien tietojen antamisen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen.
- Potilaslaki 7 §

Kanta ja Omakanta

- Kanta-palvelussa tiedot:
 - terveyden- ja sosiaalihuollon ammattilaisten tallentamat terveystiedot ja reseptit,
 - sovellusten kautta itse tallennetut hyvinvointitiedot,
 - tulevaisuudessa myös sosiaalihuollon tiedot.
- Omakannassa näitä tietoja voi katsoa itse.
- Suomi.fi-valtuudet on Digi- ja väestötietoviraston palvelu, jonka avulla eri organisaatiot voivat mahdollistaa puolesta-asioinnin omissa digi- ja käyntiasiointipalveluissaan.

Täysi-ikäisen puolesta asiointi Omakannassa 1/3

- Täysi-ikäinen ja täysivaltainen henkilö voi asioida toisen aikuisen puolesta Omakannassa, jos hänellä on siihen Suomi.fi-valtuus.
- Toisen aikuisen puolesta voi esimerkiksi
 - pyytää reseptin uusimista
 - katsoa laboratoriotutkimusten tulokset
 - katsoa tiedot käynnistä terveydenhuollossa.
- Toistaiseksi edunvalvojat eivät voi asioida täysi-ikäisen päämiehen puolesta Omakannassa.

Täysi-ikäisen puolesta asiointi Omakannassa 2/3

- Omakannassa asiointiin tarvittava Suomi.fi-valtuus on Terveystieteiden tutkimuskeskuksen asioiden hoito.
- Valtuuden voi antaa omatoimisesti Suomi.fi-verkkopalvelussa.
 - Palvelussa voi myös tehdä valtuuspyynnön.
 - Pynnön vastaanottajan eli valtuuttajan täytyy hyväksyä pyyntö, ennen kuin se muuttuu voimassa olevaksi asiointivaltuudeksi.
- Tarvittaessa valtuuden antaminen on mahdollista myös valtuushakemuksella.

Täysi-ikäisen puolesta asiointi Omakannassa 3/3

- Edunvalvontavaltuutus ja Suomi.fi-valtuudet:
 - jos henkilö on ennen edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista antanut Suomi.fi-valtuuksia, ne ovat voimassa.
 - jos hän yhä ymmärtää valtuuttamisen merkityksen, hän voi antaa myös uusia Suomi.fi-valtuuksia, vaikka verkkopankkitunnuksia ei enää olisi.
- Jos henkilölle määrätään toimintakyvyn heikkenemisen vuoksi edunvalvoja:
 - aiemmin annetut Suomi.fi-valtuudet lakkaavat.
 - uusia Suomi.fi-valtuuksia ei voi antaa.

Alaikäisen puolesta asiointi Omakannassa

- Huoltaja voi vähitellen asioida kaikkien alaikäisten puolesta Omakannassa.
 - Tietojen näkyminen Omakannassa yli 10-vuotiaan huoltajalle on mahdollista sitten, kun kyseisessä terveydenhuollon organisaatiossa on tehty tarvittavat muutostyöt potilastietojärjestelmään.
- Alaikäisellä on mahdollisuus vaikuttaa tietojensa näkymiseen huoltajalle Omakannassa.
 - Mikäli terveydenhuollon ammattilainen arvioi alaikäisen kyvykkääksi päättämään hoidostaan, alaikäisellä on oikeus kieltää käyntiin liittyvien tietojensa näkyminen huoltajalle.
 - Arvio kyvykkyydestä tehdään jokaisella käynnillä ja arvioon vaikuttaa mm. lapsen ikä, kypsyystaso ja hoitokäynnin syy.

Etukäteiskysymyksiä 1/3

- 1) Voiko sopimusomaishoitajalle antaa omaishoidettavasta tietoa ihan vain sillä, että on sopimusomaishoitaja? Vai tulee erikseen pyytää omaishoidettavalta lupaa ja kirjata tämä terveystietoihin?
- 2) Saanko tietoja läheiseni lääkityksestä tai terveydentilan tarkemmista muutoksista (vaikka omaishoidon vapaan aikana hoitopaikassa toteutuneesta lääkehoidosta), jos ko. ihminen ei pysty itse antamaan tähän lupaa eikä hänellä ole edunvalvojaa? Tai kun kehitysvammainen aikuinen tulee lapsuudenkotiin ns. lomalle, niin perhe saattaa tarvita terveydentilaan liittyviä tarkempia tietoja esim. edelliseltä päivältä, jotta asiat kotona saadaan sujumaan. Saako niitä antaa asumisyksiköstä?

Etukäteiskysymyksiä 2/3

- 3) Mietin verkkopankkitunnusten käyttöä ja kaikenlaista henkilöasiointia viranomaiskanavissa, että kuka tekee jos omainen ei suostu tai osaa tehdä puolesta asiointia verkossa? Meillä on omaishoitajan työtä kasvattava itsepalveluyhteiskunta, ja olen vaille tietoa, kuka minua sijaistaa? Kenen puoleen kannattaa kääntyä, jos hoivattava ei ole "holhouksen alla", mutta hoivaaja ei halua tai suostu puolesta asioinnin metatyömaahan? Tämä kysymys on oikeastaan palveluohjaajille tarkoitettu, mutta onko sellaisia meille omaishoitajille, etäomaishoitajille?
- 4) Voiko muistitestiajan varata toisen puolesta? Olen kuullut tilanteesta, jossa terveydenhuollon yksikkö on kieltäytynyt varaamasta aikaa, kun omainen soittanut testiaikaa muistioireiselle läheiselleen. On sanottu, että ko. henkilön tulee itse soittaa ja varata aika. Mutta ongelmana juuri se, että ko. henkilö on sairaudentunnoton ja kieltää oireiden olemassaolon. Ei siis todellakaan tule itse varaamaan testiaikaa itselleen. Toisaalta olen kuullut, että toisilla paikkakunnilla testiajan voi varata toisen puolesta. Mutta onko tällä tavalla toimiessa tehty sitten väärin?

Etukäteiskysymyksiä 3/3

5. Jos lähiomainen toimii edunvalvojana, voiko hän valtakirjalla antaa edunvalvontaoikeiden toiselle lähiomaiselle siltä varalta että on esim. oman terveydentilan vuoksi tilapäisesti estynyt hoitamasta omaishoitajan tehtäviä?
6. Olisiko vakavasti sairaan lapsen vanhemman ja lapsen etu, kun terveystiedot näkisi? Esimerkiksi laboratoriokokeista harvoin ilmoitetaan, niin täältä olisi helppo seurata.

Kiitos!

